

Rang vagy teljesítmény?

VISSZHANG - LVII. évfolyam, 36. szám, 2013. szeptember 6.

Az *ÉS* 2013/28., július 12-i számában *Kurátor vagy producer?* címmel próbáltam rendszerbe foglalni a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Fotográfiai Múzeum együttműködéseként megvalósult három nagy fotóshow – *Lélek és Test* (2008), *A fotóművészet születése* (2012), *Magyar fotóművészet az új évezredben* (2013) – közös jellemzőit. Vitaindítónak szánt cikkemre a kiállítások közül kettőn is szereplő Barta Zsolt Péter írt választ (*Észrevételek belülről, ÉS*, 2013/31., aug. 2.), melyben a szakmai kifogásaim közül érdemben egyre sem reflektál. Nehéz így vitatkozni. Azért megpróbálom.

„Amit elméleti emberként Szilágyi Sándor *negatívumként*, Baán-Baki-féle modellként értékel, az nekem mint gyakorló alkotónak a *legörömtelibb konstrukció*: a fotográfia ügye maga emelkedett a legmagasabb szintre” – szögezi le Barta az álláspontját, majd azt kérdezi: „Valóban nem nekik kellett volna összefogni, hogy a fotóművészet hányatott sorsú ügyét sikeressé tegyék?” A kérdés formailag szónoki ugyan, ám nyilvánvalóan nekem lett címezve – csak azt nem értem, hogy miért.

Én ugyanis a cikkemben *sehol nem kifogásoltam* a két intézményvezető összefogását! Nem ezt neveztem Baán-Baki-féle modellnek, és nem ezt értékeltem „negatívumként”. Hanem azt a folyamatot, ahogyan az említett kiállítások kurátora lépésről lépésre, kiállításról kiállításra elszabotálja azokat a feladatokat, amelyek pedig mind a nemzetközi, mind a hazai normák szerint a kurátori szerep velejárói. (Cikkemben részletesen írok erről: nem akarom magam ismételni.) Az eredmény: a páratlan lehetőség, az összességében *149 milliós* költségvetés ellenére (összehasonlításképpen: a Mai Manó Háznak évente csupán 14 millió jut az összes kiállításuk megrendezésére és dokumentálására) három olyan kiállítás, melyek *szakmai* fogadtatása – ha leszámítjuk a propaganda sajtóanyagok átfogalmazásait – meglehetősen negatív volt. A bírálatok visszatérő motívumai: a koncepciótlanság, illetve a „konceptió” zavaros, tisztázatlan volta, a kiállításon szereplő alkotók és képek esetlegessége, a képek kontextusnélkülisége – és pedig nem csupán az én írásaimban, miként ezt Barta egy félmondata sugallja: a *Lélek és Test* produkció kapcsán ugyanezekről beszél Stenczer Sára és Cséka György, az idei kiállításról szólván pedig Kürti Emese, Mélyi József és Jerovetz György.

Barta Zsoltot azonban mindez hidegen hagyja. Neki ugyanis csak az számít, hogy a műveit a két „művészeti csúcsintézmény” támogatásával, *reprezentatív* helyen állították ki, hiszen ez jól mutat a szakmai önéletrajzában. És persze az is, hogy a tőkeerős Szépművészeti Múzeum profi reklámkampányainak köszönhetően e kiállításoknak sok látogatójuk volt. Ez valóban fontos, amit mind a cikkemben, mind pedig a *Fotóművészet születése* kiállításról írott kritikáimban elismerek (*Vattacukor, ÉS*, 2012/15., ápr. 13.; *Kipukkant a lufi, ÉS*, 2012/18., máj. 4.). De éppen ezért, épp a nagy látogatottság miatt *egyáltalán nem mindegy*, hogy valóban van-e koncepciója egy kiállításnak, vagy csupán egy kósza ötletre és rafinált látványelemekre épülő, ám gondolatilag üres *spektákulum*. Ugyanis – Váradi András bonmot-ját kölcsönvéve – *nem a látványpékségben sütik a legjobb kenyeret*.

Barta agyonhallgatja bírálatom legfontosabb elemét: az említett kiállítások kurátora a legfontosabb feladatát, a *kutatáson alapuló tanulmány* megírását is elhárítja magától. Pedig Barta, akinek egész kis könyvtára van jobbnál jobb kiállítási albumokból, igazán tudhatná: ha egy kiállítás anyaga nincs *intellektuálisan* is földolgozva, akkor szinte olyan, mintha meg sem történt volna. A kiállítást ugyanis idővel bezárják – a katalógus viszont megmarad. Márpedig a katalógus legfontosabb szövege a kurátori tanulmány: a koncepció *szakszerű* kifejtése, művészet-, fotó- és kultúrtörténeti összefüggéseinek bemutatása. Persze, ha nincs kutatás, akkor nincs koncepció sem – ha pedig nincs koncepció, akkor nincs

mit szakszerűen kifejtteni és kontextusba helyezni.

Nagyjából ezeket a problémákat kellett volna megvitatnunk – ám Barta eleve kitért a vita elől. Az általam bírált „kurátori modell”-lel szemben egyszerűen előadja a saját *abszolút kritikátlan* verzióját. „A Szépművészeti Múzeum a hazai művészeti színtér csúcsintézménye, a kecskeméti Magyar Fotográfiai Múzeum pedig a fotóművészet csúcsintézménye. Ezt Szilágyi Sándor se kérdőjelezheti meg.” Engedelmelem: megkérdőjelezném, illetve pontosítanám. A *történeti* anyagot illetően valóban ez a helyzet – de a *kortárs* képző- és fotóművészet terén már korántsem. Hál’ Istennek, a paletta (egyelőre) jóval színesebb ennél! Mint ahogyan azt sem gondolom, hogy „a művészeti világ csúcsán a múzeumigazgató áll”. Az *intézményi hierarchia* csúcsán igen. De a művészeti világén? Nekem például fogalmam sincs róla, hogy ki a washingtoni National Gallery of Art igazgatója – azt viszont tudom, hogy ki Sarah Greenough, az intézmény fotográfiai főkurátora. Nemcsak a nevét tudom: a könyveit is ismerem, és nagyra tartom őket.

Egyszóval, tőlem teljesen idegen ez a tekintélyelvű és hierarchikus szemlélet. Ez valóban gyökeresen más, mint a kritikusi attitűd, mely nem a rangot nézi, hanem a *teljesítményt*, s ez alapján fogalmazza meg az elismeréseit és a bírálatait. A magam részéről továbbra is ennél maradok. S közben egyre csak az motoszkál a fejemben: vajon Barta akkor is ennyire elégedett lenne-e a Baán-Baki-féle modellel, ha a kurátor történetesen *kihagyja* őt e kiállításokból? Vagy pláne, ha vele is megesett volna az a csúfság, ami kilenc alkotótársával: hogy a kurátor (provizórikusan) fölkeri ugyan a részvételre, ám később „kizsúrizi”.

De ne hátra tekintsünk, hanem előre! Ha a jövőben a két intézményvezető az adott korszakhoz valóban értő kurátorokra bízta az efféle nagy és látványos kiállításait, akiknek adnak időt rá, hogy a kiállítás elgondolt témájában önálló kutatást végezzenek, és ez alapján valódi koncepciót dolgozzanak ki, melyet szakszerűen meg is tudnak írni: a dolgok máris a helyükre kerülnek. Annyira egyszerű ez: nem véletlen, hogy szerte a világon így csinálják. Tessék mondani: mi szól ellene, hogy nálunk is így legyen?